

DOKUMENTACIJSKI ODDELEK

50 fotografij in diapozitivov hiš, ki jih je Kraljevi etnografski muzej (Kr.EM) leta 1923 prevzel ob svoji osamosvojitvi z drugimi predmeti od Narodnega muzeja (NM)¹, pomeni začetek današnjega dokumentacijskega oddelka ter seveda istočasno tudi začetek fototeke in diateke. Do leta 1945 naj bi po poročilih število fotografij v fototeki doseglo številko 2954². Koliko fotografij je do tega leta štela fototeka, verjetno ne bo nikoli znano, saj obstaja inventarna knjiga le za del le-te in se konča pri številki 1060 (oz. 1197)³. Ker smo naš pregled razvoja dokumentacijskega oddelka že začeli s fototeko in ker je fototečni fond še danes pglavitni fond oddelka, pogledjmo, kako je nastajal, kako je bila in kako je danes fototeka urejena.

1. FOTOTEKA

Od ustanovitve muzeja do leta 1945 nam o fototečnem gradivu največ povedo poročila, objavljena v Etnologih (E) ter poročila o delu Fanči Šarf, bivše sodelavke Slovenskega etnografskega muzeja (SEM), ki je bila zadolžena za urejanje fototeke. Iz poročil v E je predvsem razvidno, da je gradivo v muzej prihajalo slučajno, nenačrtno ter večinoma brez vsakih podatkov. Nenačrtno so fotografirali le hiše in vasi ter noše in dele noš, kar je bilo seveda v skladu s tedanjimi teoretičnimi naziranjmi in z raziskovanji Stanka Vurnika, kustosa Kr. EM. Tako v E I/1926 lahko beremo, da je arh. R. Kregar podaril okoli 380 fotografij hiš iz vse Slovenije, prof. M. Sternen pa fotografijo goriško-primorske skrinje; da si je muzej nabavil vse fotografije noš, da je fotografiral zbirko avb in peč ter da je Vurnik fotografiral hiše in dvore po Dolenjskem in Gorenjskem.⁴ Podobne podatke najdemo tudi v naslednjih številkah E, tako da bi po teh poročilih moral imeti muzej leta 1945 več kot 3000 fotografij. Tudi v E I je navedeno, da "ima sedaj muzej okoli 1800 fotografij hiš, dvorov in vasi".⁵ Po podatkih iz inventarne knjige fotografij in negativov, ki je bila nastavljena po zadnji vojni in v kateri so na novo inven-

tarizirane tudi predvojne fotografije, pa lahko razberemo, da je fotografij, ki jih je podaril arh. R. Kregar danes v muzeju le 89, fotografij, ki so delo S. Vurnika le 34 in Nika Županiča 8. Odgovor na to, kje naj bi bile ostale, nam morda pove podatek, da je npr. univ. prof. iz Lwowa dr. Adam Fischer, ko je leta 1927 obiskal Ljubljano, dobil od Kr. EM v dar zbirko fotografij hiš, tlorisov, noš, vezenin itd. ter za protiuslugo dal zbirko 45 fotografij iz Hurculskega narodnega življenja⁶, ki so še danes v fototeki; ali pa podatek, da je zbirka 179 (144) fotografij z motivi iz Primorja (dar Vena Piona 1928. ali 1929. leta) prišla ponovno v muzej kot dar leta 1946.⁷ Verjetno je bilo takih in podobnih primerov še več.

Kako je bila fototeka urejena, zvedemo iz poročil ob urejanju te fototeke med leti 1950 - 1961.

Del fotografij (1060 inventarnih števil) je bilo nalepljenih na kartone ter tematsko razvrščenih v štirih škatlah.⁸ Kartoni so bili na hrbtni strani opremljeni z žigom muzeja, tekočo inventarno številko in kratkim komentarjem. Med njimi je bilo tudi drugo slikovno gradivo: reprodukcije iz knjig, časopisov, razglednice itd., ki so še danes shranjene v eni teh škatel.⁹ Vse to gradivo je bilo vpisano v inventarni knjigi že pred zadnjo vojno, leta 1950 pa je bil narejen še stvarni seznam. Ta seznam nam pove, da je bilo med temi¹⁰

251 inv. števil fotografij in slik noš

124	"	"	"	vezenin
39	"	"	"	šeg
12	"	"	"	obrtni
74	"	"	"	ljudskega in cerkvenega slikarstva
54	"	"	"	plastike in rezbarstva
3	"	"	"	keramike
37	"	"	"	cerkvene arhitekture
38	"	"	"	znamenj
238	"	"	"	hiš
45	"	"	"	gospodarskih poslopij

39	inv.	številka	fotografij in slik	interierov in delov hiš
22	"	"	"	notranje opreme
30	"	"	"	naselij in pokrajin
14	"	"	"	gradov, lova itd.
20	"	"	"	tuje etnografije

Od tega je 154 fotografij iz Gorenjske, 86 iz Dolenjske, 42 iz Štajerske, 20 iz Prekmurja, 52 iz Primorske, 125 iz Bele krajine, 53 iz Koroške, 195 je fotografij predmetov Kr.EM ter 152 fotografij brez provenience. 264 fotografij je bilo inventariziranih z oznako b oz. c in d. To naj bi bila Vurnikova fototeka.¹¹

Ostale fotografije so bile nalepljene na kartone ter vložene v 10 mapah (1411 fotografij), nekaj fotografij pa je bilo shranjenih v t.i. črni škatli (252)¹². Pri urejanju oziroma preurejanju fototeke se je izkazalo, da je mnogo dvojnikov¹³, zato danes ni moč ugotoviti točnega števila fotografij. Mnogo jih ni imelo negativov, kar je razumljivo, saj jih je bil velik del podarjen oziroma odkupljen. Prav tako pa je bilo kar 542 negativov brez kopij.¹⁴ Negativi so bili inventarizirani posebej v inventarni knjigi negativov in sicer brez povezave s fotografijami. Natančnega števila ni moč ugotoviti, saj je veliko inventarnih števil izpuščenih.

To pa je tudi vse, kar vemo o predvojni fototeki. Neurejena je ostala do leta 1954¹⁵, ko so kompletirali vse kopije z negativni, leta 1957¹⁶ pa so jo začeli preurejati, dokončno pa so fotografije na novo inventarizirali in prilepili na nove kartone šele leta 1961¹⁷. S podatki so opremljene le toliko, kolikor so bili le-ti že na fotografijah oziroma kolikor so bili razvidni iz prvotne ureditve. Na novo so jih tematsko razdelili in vložili v nove kartotečne omare leta 1961¹⁸. Tem so pridružili tudi fotografije, ki jih je muzej kupil oziroma dobil po vojni. Tako je od Tiskovnega urada pri predsedstvu vlade LRS dobil 322 fotografij¹⁹ noš in arhitekture, predvsem iz Slovenskega primorja, od Narodnega muzeja 616 fotografij Ferda Vesela s posnetki noš, arhitekture in interierov, pomembna je tudi zbirka 375 fotografij²⁰,

ki jih je posnela študentska ekipa leta 1951 na Koroškem (foto predvsem J. Šušteršič) itd. Tako je fototeka na kartonih do sredine leta 1961 narasla do številke 6063²¹.

Danes fototeka na kartonih šteje 15187 inv. števil in 9870 inv. števil negativov. Še vedno je 5317 fotografij brez negativov, čeprav vsako leto z reproduciranjem dobimo nekaj novih. Veliko teh fotografij je, kot smo že omenili, zelo slabo opremljenih s podatki, 2840 jih je brez vsake proveniencije, fotografij z oznako Gorenjska je 245, z oznako Dolenjska 52, z oznako Štajerska 34, z oznako Prekmurje 22, z oznako Notranjska 12, z oznako Bela krajina 198, z oznako Koroška 122 ter z oznako Primorska 76. Večina jih je narejena v formatu razglednic.

Vzporedno s to fototeko pa sta se urejali še dve, ki sta nastajali po osvoboditvi. Prva je bila t.i. fototeka terenskih ekip.²² Fotografije v formatu 6x6 ali 6x9 so nalepljene v albume in označene s tekočo številko terenske ekipe in tekočo številko posnetka. Tako so bile npr. fotografije posnete na terenu Šentjurij - Škocjan (1. ekipa) inventarizirane s tekočo številko ekipe ter tekočo številko posnetka - 1/1, 1/2 itd. Inventarizirane so v poseben inventarni zvezek skupaj z risbami in terenskimi zapisi. Skupno število fotografij v albumih od št. 1 - 33 je 12462. Vse so opremljene s komentarji (opis predmeta, avtor posnetka, datum).

Fotografije, ki so jih sodelavci EM prinesli iz specialnih raziskovanj, pa so nalepljene v albume, označene z rimskimi številkami I (Koroška, Štajerska, Prekmurje) II (Gorenjska, Dolenjska, Notranjska, Bela krajina), III (Slovensko primorje in Istra) in IV (fotografije, posnete na potovanjih v tujini). Vse so na hrbtni strani opremljene s podatki, še danes pa niso v celoti inventarizirane. Fotografij v albumih z rimskimi številkami je 6643, od tega

v albumu št. I 1792

v albumu št. II 3451

v albumu št. III 997

v albumu št. IV 403

Tak način urejanja si je zamislil tedanji ravnatelj EM pokojni Boris Orel.²³ Nesporno je, da je pri takšnem številu fotografij (skupaj na kartonih in v albumih 34 292) popolnoma neustrezno, kajti le fotografije na kartonih so urejene tematsko in delno geografsko, fotografije v albumih pa, kot smo videli, samo geografsko. Prav te zadnje (predvsem gre tu za fotografije terenskih ekip), pa pomenijo izredno bogat fond, ki pa je zaradi take ureditve težje dostopen. Kot kaže, so do te ugotovitve prišli že leta 1965²⁴, ko so izbrali iz 6 ekip najbolj značilne fotografije iz posameznih področij in jih kot duplikate nalepili na kartone. S tem delom bo potrebno nadaljevati, kajti preureditev vseh fotografij v albumih bi vzelo eni sami delovni moči v dokumentacijskem oddelku ob vseh ostalih dolžnostih preveč časa, povezano pa bi tudi bilo s precejšnjimi stroški.

Neinventarizirane so vse fotografije z zadnjega terena Notranjska ter fotografije predmetov SEM, zadnjih dveh let fotografiranih v depojih. Z ureditvijo čakamo zato, ker upamo, da bomo v letu 1984 le prešli na nov način inventarizacije in shranjevanja vsega dokumentacijskega gradiva, o čemer bomo spregovorili v posebnem poglavju.

Potrebno je omeniti še fotografski arhiv fotografa Jožeta Kramariča iz Trnovega v Ljubljani, ki ga je muzej odkupil leta 1972. Ta fototeka vsebuje okoli 2200 negativov (plošč) ter precej večje število fotografij (ok. 7000). Fotografije so nastale med leti 1925-1945²⁶; to so predvsem posnetki krajev na Slovenskem in Hrvaškem. Med njimi je tudi veliko posnetkov Ljubljane ter fotografij, ki jih bo pri dokončnem urejanju tega arhiva potrebno izločiti (posnetki živali, cvetja, portreti otrok).²⁷

Žal podatkov, koliko fotografij je iz posameznih področij t.i. ljudske kulture ter koliko je fotografij iz posameznih krajev, še nimamo, čeprav je bilo tudi pri tem že veliko narejenega. (Vse fotografije v albumih terenskih ekip so klasificirane tematsko in krajevno, prav tako so klasificirane tudi vse fotografije na kartonih, razen iz krajev z začetnicami od Š do Ž). Vsekakor obdelava ter prezentacija teh podatkov ostaja ena prvih nalog dokumentacijskega oddelka.

Ob koncu pregleda fototeke v SEM je potrebno omeniti še dva problema:

V zadnjih letih opažamo, da negativni na ploščah ter negativni iz prvih povojnih let vse bolj propadajo. Vzroki za to so v starosti plošč, slabem povojnem fotografskem materialu ter nepravilni shrambi negativov. (Negativi bi praviloma morali biti shranjeni v prostoru s stalno temperaturo med 12° - 16° C.)

Problem začasno rešujemo z reproduciranjem negativov, predvsem plošč.

Problem, s katerim se srečujemo prav v zadnjem času, pa so barvne fotografije, prinesene s terena za reproduciranje. Ljudje vse več fotografirajo v barvni tehniki in tako etnologi dobimo na terenu vedno več takih fotografij. Tu pa se pojavlja problem reproduciranja - reprodukcije v črno-beli tehniki so slabe, dobre le za dokumentacijo, ne pa za objave ali razstave. Če bi jih reproducirali v barvni tehniki, bi se pojavilo vprašanje obstojnosti, saj je znano, da je zaenkrat barvna fotografija slabše obstojna kot črno-bela. Ali naj barvne fotografije sploh prinašamo s terena in kaj bo v prihodnosti, ko bo barvnih fotografij vedno več in med njimi najbrž tudi veliko takih, ki bi nam bile za prikaz načina življenja v posameznem obdobju nujno potrebne!?

2. DIATEKA

Že na začetku našega prispevka smo omenili, da je Kr.EM od NM poleg fotografij dobil tudi diapozitive. Koliko jih je bilo, ni znano. Kasneje v E II zasledimo še podatek, da je "muzej nabavil zbirko nad 40 diapozitivov po lastnih fotografijah noš, namenjeno za propagando in poljudna predavanja".²⁸ To je vse, kar vemo o predvojni diateki, saj inventarne knjige diapozitivov niso vodili. V diateki, ki jo ima muzej danes, z gotovostjo lahko trdimo, da med diapozitivi hrani samo 5 črno-belih v velikosti 13x18 iz predvojnega časa. 4 med njimi so iz Bele krajine, tematsko pa sodijo pod stavbarstvo. Očitno se je tudi z diapozitivi dogajalo nekaj podobnega kot s fotografijami in negativni.

Kako se je fond večal po vojni, vemo le po ustni informaciji F. Šarf, ki pravi, da je Boris Orel imel v prvih letih po vojni 50 - 55 diapozitivov, izmed katerih jih je navadno izbral okoli 33 za predavanja po terenih, kjer so se mudile terenske ekipe. Nekaj od teh je bilo posnetih po vojni in sicer so to predmeti EM, nekaj pa je bilo sposojenih. Od teh, če lahko rečemo, Orlovih diapozitivov, jih hrani SEM še 21.

Po letu 1963 je diateka začela naraščati, tako da šteje sedaj 963 inventarnih števil. Med njimi so pomembnejši posnetki Šantlovih akvarelov noš ter posnetki panjskih končnic. Vsekakor pa je diateka eden izmed tistih fondov v dokumentacijskem oddelku, katerega bo potrebno čimprej izpopolniti in to z vseh področij t.i. ljudske kulture ter seveda iz vseh delov Slovenije. Za objave se namreč vedno več uporabljajo diapozitivi, pa tudi drugi uporabniki za različne namene vedno več povprašujejo po njih.²⁹ Naj omenimo še to, da so inventarizirani diapozitivi urejeni v posebnih predalčkih za diapozitive ter vpisani v inventarni knjigi. V načrtu je tiskanje posebne kartoteke za diapozitive, ki bo urejena po istem sistemu kot fototeka.

3. ILUSTRATIVNO GRADIVO

Pod tem terminom razumemo predvsem umetniška dela raznih slikarjev z etnološko vsebino, reprodukcije, prostoročne in tehnične risbe, narejene na terenu, ter makete. To je fond, ki je v dokumentacijskem oddelku najmanj urejen in kjer nas čaka še največ dela.

Če zopet pogledamo v zgodovino, vidimo, da sega njegov začetek že v leto po ustanovitvi muzeja, ko je "EM nabavil 38 modelov orodja in male lesene plastike iz Bele krajine, delo šolskih otrok v starosti 11 - 12 let, i zvršeno v l. 1921 do 1924. So to kolovrati, cajnice, krošne vozovi..."³⁰ Skoraj ni številke E, ki bi v kroniki ne prinašala poročila o nakupu te ali one slike, o risanju na terenu itd. Iz tega prvega obdobja EM so tudi številne risbe in akvareli predvsem noš in običajev Maksima Gasparija, kar pa seveda, kot vemo, ni slučaj, saj je bil Gaspari dolga leta uslužbenec EM. Pomemb-

nejša je tudi zbirka risb Petra Žmitka, ki so nastale med leti 1905-1914; med njimi so 4 dokumentacije hiš iz Stare Fužine, risba Bizeljske kmečke hiše, vzorci čelnikov itd. Ena najpomembnejših pridobitev pa je zbirka 40 Šantlovih akvarelov noš, ki jih je EM prejel od Visokega komisarijata leta 1943.³¹ Tako je, če se zopet naslonimo na poročilo Fanči Šarf iz leta 1950, muzej hranil do leta 1945 724 slik, risb, reprodukcij in ostalega ilustrativnega gradiva. Tako veliko število gre predvsem na račun raznih reprodukcij iz knjig in časopisov ter različnih razglednic "narodopisnega" značaja, ki so bile shranjene v mapah in škatlah (kar 682). Mnogo tega gradiva pa so, kot smo že omenili, vodili tudi v fototeki. Gradivo ni bilo inventarizirano, z izjemo slik, ki so bile inventarizirane v inventarni knjigi predmetov.

Fond je izredno narasel že v prvih letih po vojni, ko je muzej dobil od Osrednjega državnega arhiva Slovenije "Slowianščyzno" Korytkov album slovenskih in jugoslovanskih noš v akvarelih K.v. Goldensteina ter 12 akvarelov dalmatinske noše, od NM 6 map risb iz Grebenčeve zbirke (1489 risb)³² ter 44 kopij akvarelov slovenskih noš Nikole Arsenovića.³³ Do leta 1954 se je ta fond povečal za 5 novih kopij Nikole Arsenovića, 12 slik z etnološkimi motivi Birolle, Miheliča, Piščančeve in Gerličeve ter 13 slik ljudskih noš iz S Primorske (rekonstrukcija Marte Ložar na osnovi zapisanega ustnega izročila)³⁴.

Najbolj pa se je povečalo število risb po uvedbi terenskih ekip, saj je bilo v 18 Orlovih ekipah narejenih 4559 prostoročnih in 507 tehničnih risb.³⁵

Prostoročno risanje smo po terenu XXII (Drašiči) popolnoma opustili. Ta del slikovnega gradiva je urejen krajevno (po ekipah) in tematsko.

Omenimo naj še serijo 34 popolnih dokumentacij hiš s tehničnimi risbami in fotografijami, ki so nastale med leti 1957-1960 predvsem na Gorenjskem ter v Beli krajini v zvezi z referatom za etnografijo pri Zavodu za spomeniško varstvo LRS.

Poleg že omenjenih modelov hrani muzej tudi 19 maket predvsem s področja ljudskega stavbarstva. 10 maket so naredili učenci osnovnih šol. Oktobra leta 1967 je namreč Zveza prijateljev mladine razpisala natečaj za makete orodja in domačih naprav. Razstava teh izdelkov je bila v prostorih SEM in tako je muzej nekaj teh izdelkov obdržal.

Omenili smo že, da je to fond, ki je najmanj urejen; izjema so risbe terenskih ekip, ki so inventarizirane v inventarnih zvezkih le-teh in skoraj vse slike, ki so bile pred kratkim časom inventarizirane. (62 inv.št.).

4. TERENSKI ROKOPISNI ZAPISKI

Iz predvojnega obdobja dokumentacijski oddelek hrani le del terenskih zapiskov Stanka Vurnika v zvezi s stavbarstvom in nošo v njegovi zapuščini. To pa so žal edini ohranjeni zapiski iz tega obdobja. Zato pa je toliko bogatejši fond, ki je nastajal po vojni in sicer zopet (podobno, kot je bilo z risbami) po uvedbi terenskih ekip. Tako hrani danes muzej 514 zvezkov zapiskov iz terenskih ekip in 94 zvezkov iz individualnih raziskav. Od tega je 354 zvezkov prepisanih oz. pretipkanih na posebne kartotečne liste, ki so urejeni tematsko in krajevno. Dokumentacijski oddelek vodi inventarno knjigo, iz katere je med drugim razvidno, ali je zvezek pretipkan ali ne. Praviloma naj bi sodelavci pretipkali zapiske čimprej po prihodu s terena. Zaradi obsežnosti in zahtevnosti tega dela, pa je le-to šlo vedno počasi in neenakomerno od rok; predvsem velja to za zapiske Orlovih ekip. Da bi to pospešila, je RSS med leti 1977-1981 denarno podprla akcijo prepisovanja teh zapiskov. Žal pa zaradi zgoraj navedenih vzrokov ter pomanjkanja finančnih sredstev akcija ni bila zaključena.

5. HIŠNI ARHIV

Pod tem imenom vodimo razne dokumente, predvsem pravne listine (ženi-tovajnske pogodbe, darilne pogodbe, spričevala, delavske knjižice ipd.), pa tudi stare knjige, koledarje, razne dnevnike, skratka vse, kar sodi v hišni arhiv in hišno biblioteko.

Fond je začel nastajati že med vojno, ko je muzej nakupil več knjig; nekatere med njimi so iz 18. stoletja, močno pa je narasel po vojni z uvedbo ekip. Ekipa so s terena prinesle razne kupoprodajne pogodbe, poročne liste, zemljiške posestne liste ter nekaj popolnih hišnih arhivov, ki so postali skupaj z omenjenimi knjigami osnova za ta arhiv. V zadnjem času so se izvirnim listinam pridružile tudi fotokopije, saj nekateri ljudje dokumente neradi odstopajo.

Med knjigami, ki jih hrani arhiv, so tudi Kolomonov žegen, Duhouna Brannua iz leta 1740, Romarske bukvice iz leta 1775, Sanjska knjiga, snopiči Umnega kmetovalca iz let 1875-1877, Malo berilo za prvošolce iz leta 1857, med rokopisi pa Antikrist iz začetka 19. stoletja, Zravniška knjiga, Sibiline prerokbe ter večje število starih rokopisov, ki jih je po vojni podaril Štefan Taussig. Od pravnih listin naj omenimo le Delovsko knjižico čevljarja Franca Negra iz Zg. Gorij, hišni arhiv "Tožbarjevih" iz Trente, arhivske dokumente grofa Attemsa s Pohorja, popolni hišni arhiv iz Petrušne vasi na Dolenjskem ter pred kratkim pridobljen popoln hišni arhiv s hišno biblioteko male kmetije iz Gabrovke, ki vsebuje poleg molitvenikov, koledarjev, časopisov tudi Zgodovino slovenskega naroda Josipa Mala iz leta 1928 in knjižico Hitri računar iz leta 1898; med listinami je izpustnica iz ljudske šole iz leta 1901, razne pobotnice, odločbe o davčni olajšavi itd. S svežnji voščilnic in pisem šteje ta arhiv kar 267 enot.

Gradivo je inventarizirano ter vpisano v inventarno knjigo. Listine so vložene v mape in kuverte, vendar je žal zaradi pomanjkanja prostora (t.j. primernih omar) po več listin vloženi skupaj. Zadnja inventarna številka je 499.

6. RAZNO

Poleg vsega do sedaj naštetega v dokumentacijskem oddelku hranimo tudi vse klišee Etnologov in Slovenskih etnografov, Narodopisja I in Narodopisja II, katalogov razstav itd. Klišeeji so oštevilčeni in inventarizirani (265 inv. št.).

Statistični obrazci³⁶ prvih sedmih ekip so urejeni v 11 fasciklih; narejen je tudi seznam popisnih obrazcev.

Hranimo tudi več zemljevidov, ki pa še niso urejeni in inventarizirani.

Omenimo naj še 2 filma: predvojni dokumentarni film Metoda Badjure "Bloke, zibelka smučanja na slovenskem" in "Kurentovanje".

Dokumentacijski oddelek vodi še eno inventarno knjigo, v katero so med drugim inventarizirane tudi razne zapaščine - Vurnikova, Šantlova, tu so inventarizirane tudi stare inventarne knjige ipd., skratka vse, kar sodi v dokumentacijski oddelek, pa se ne da uvrstiti v nobenega od prej naštetih pododdelkov (89 inv. št.).

S tem je zaključen pregled nastajanja dokumentacijskega oddelka in posameznih fondov ter pregled in urejenost le-teh. Ob tem naj bi mogoče omenili le še, da so delo v oddelku, ki je postal samostojen šele leta 1978³⁷ pred vojno opravljali takratna kustosa S. Vurnik ter kasneje F. Kos, ki je tudi uvedel inventarni knjigi za fototeko in negativoteko, po vojni pa Milko Matičetov; leta 1947 je bila za delo v fototeki zadolžena Vida Matičetov, prof. iz Stične, l. 1949, ko je nastopila službo, pa Fanči Šarf, ki je za celotni oddelek z manjšimi prekinitvami skrbela skoraj do upokojitve, do leta 1980. Občasno so v fototeki delali tudi razni muzejski honorarni uslužbenci. 1963 je prevzela delo v oddelku Tanja Tomažič, 1975. leta Barbara Jemc, 1978. leta pa avtorica prispevka.

7. PROBLEMI IN NAČRTI DOKUMENTACIJSKEGA ODDELKA

Dokumentacijski oddelek je poleg knjižnice najbolj "prometni" oddelek ter poleg depoja predmetov temeljni oddelek za uspešno delo v muzeju. Zato bi morala biti ena glavnih nalog muzeja njegova posodobitev. Iz napisanega je razvidno, da je gradivo sicer shranjeno ter večinoma tudi inventarizirano, toda vse na najbolj preprost način, brez vsake povezave. Že sama shramba predstavlja poseben problem. Leta 1958³⁸ je oddelek dobil svoj prostor nad pisarno, kjer pa so bili poleg dokumentacijskega gradiva shran-

jeni tudi Etnologi, Slovenski etnografi, katalogi, pa tudi pisarniški arhiv. Po preselitvi le-tega, ko je že kazalo, da je oddelek končno le dobil svoj prostor, pa so lansko leto tja prestavili tiskarski stroj, tako da je sedaj skrčen na polovico bivšega prostora. Drug problem so omare. Fototečne omarice so polne, tako, da precejšen del kartonov hranimo v kartonastih škatlah. Del ilustrativnega gradiva je shranjen v stari omari s predali, ki se zelo slabo zapira, zvezki terenskih zapiskov, hišni arhiv, zapuščine, klišeji itd. pa v omarah iz časa Rudolfinuma. Le negativni in albumi ter pretipkani terenski zapiski so shranjeni v treh novih, kovinskih omarah, ki pa so že prenapolnjene. Predvsem to velja za omaro terenskih zapiskov, kamor ne spravimo niti listka več. Dokumentacijski oddelek je v načrt dela ter finančni načrt za leto 1984 dal tudi nakup novih omar. Na ta nakup pa je vezan tudi nov način klasificiranja ter shranjevanja gradiva. Če nam bo finanser omogočil nakup kartotečnih omar in tiskanje novih kartonov ter bo istočasno preseljen in izpraznjen tudi depo izvenevropskih zbirk, bodo izpolnjeni pogoji za nov začetek dela.

V preteklih letih je bila narejena nova klasifikacija, ki temelji na klasifikaciji za etnološko bibliografijo. Ta omogoča klasificiranje vsega gradiva na enoten način. Do sedaj je bila namreč v rabi ena klasifikacija za fotografije, druga za zapise ter zopet tretja za predmete. Istočasno je v načrtu izdelava novih kartonov ter pomožnih kartotek. Osnutki le-teh so že narejeni. Tako naj bi fototeka imela štiri vrste kartonov, ki bi se razlikovali po barvi ter nekaterih spremenjenih rubrikah:

- kartone za fotografije, ki so jih posneli kustosi na terenu,
- kartone za reprodukcije starih fotografij, prinešenih s terena,
- kartone za fotografije muzejskih predmetov,
- kartone za fotografije drugih ustanov oziroma posameznikov.

Zadnji kartoni naj bi predstavljali tudi osnovo za posebno fototeko, v kateri bi hranili duplikate fotografij iz drugih muzejev, do katerih bi prišli z zamenjavo³⁹. S tem naj bi bila postavljena osnova za osrednji etnološki dokumentacijski center, kjer naj bi nekoč imeli evidenco vsega slovenskega

etnološkega dokumentacijskega gradiva iz vseh muzejev in sorodnih inštitucij v Sloveniji in izven naših meja. Ob teh kartonih naj bi uvedli tudi pomožne zbirke kartoteke. Uvedli naj bi tudi kartoteko diapozitivov s pomožnimi zbirnimi kartotekami ter stvarno in krajevno evidenčno kartoteko ostalega gradiva.

Ob tem bi bil nujen tudi ponoven kritičen pregled vsega gradiva; izločili bi vse gradivo brez osnovnih podatkov, oziroma gradivo, za katero jih ne moremo več dobiti. Pregled fotografij, ki ga, kot smo omenili, že delamo, bo pokazal tudi, s katerega področja in krajev nam manjkajo; podobno bo potrebno narediti tudi pri ostalem gradivu.

S pomočjo študentov etnologije, ker možnosti za nastavitev dodatne delovne moči ni, z novimi prostori in opremo, bi oddelek lahko preuredili oziroma posodobili v nekaj letih. Tako bi bilo gradivo mnogo bolje izkoriščeno, kar je seveda tudi končni cilj, saj ga ne uporabljajo le muzejski delavci, temveč tudi sodelavci drugih ustanov, študentje, dijaki, novinarji, ilustratorji in drugi, in to v različne namene.³⁹

OPOMBE

- 1 Kronika, referati in kritike, Kr. etnografski muzej v Ljubljani, njegova zgodovina, delo, načrti in potrebe, Etnolog I, Ljubljana 1926, str. 140
- 2 Fanči Šarf, Koncept za poročilo, 9. maj 1950, rokopis
- 3 Od inv. št. 1061 - 1197 so po vojni inventarizirane fotografije Vena Pilona
- 4 Kronika, referati in kritike, Etnolog I, Ljubljana 1926, str. 140 - 143
- 5 Kronika, referati in kritike, Etnolog I, Ljubljana 1926, str. 140
- 6 Kronika, referati in kritike, Etnolog III, Ljubljana 1929, str. 198
- 7 Knjiga dohodov 1945 - 1965, opomba Milko Matičetov
- 8 Fanči Šarf, Poročilo o delu v III. tromesečju (julij, avgust, september 1954), tipkopis
- 9 Fanči Šarf, Poročilo o delu v I. tromesečju (januar, februar, marec 1957), tipkopis
- 10 Stvarni seznam fotografij od 1 - 1060, RA 88 (inventarna knjiga - razno), arhiv SEM
- 11 Ustna informacija Fanči Šarf, avgust 1983
- 12 Fanči Šarf, Koncept za poročilo, 9. maj 1950
- 13 Fanči Šarf, Poročilo o delu v I. tromesečju (januar, februar, marec 1962), tipkopis
- 14 Fanči Šarf, Poročilo o delu v III. tromesečju 1954
- 15 Fanči Šarf, n.d.
- 16 Fanči Šarf, Poročilo o delu v I. tromesečju (januar, februar, marec 1957), rokopis
- 17 Fanči Šarf, Poročilo o delu v IV. tromesečju (oktober, november, december 1961), tipkopis
- 18 Fanči Šarf, Poročilo o delu v II. tromesečju (april, maj, junij 1961), tipkopis

- 19 Fanči Šarf, Koncept za poročilo, 9. maj 1950
- 20 Fanči Šarf, Poročilo o delu v I. tromesečju (januar, februar, marec 1961), tipkopis
- 21 Poročilo o delu v II. tromesečju 1961
- 22 Po osvoboditvi si je muzej zastavil nalogo, da z etnografskimi ekipami sistematično razišče slovensko ozemlje. Gradivo se je načrtno zbiralo, zapisovalo, risalo, fotografiralo.
Fotografije, ki so jih posneli sodelavci teh ekip, so nalepljene v posebnih albumih. Čeprav prvotni cilj, da bi bila raziskana vsa Slovenija, ni bil dosežen, pa je zbrano gradivo zelo pomembno, saj je med drugim v nekaterih pogledih (risbe, terenski zapiski) to osnovni fond osrednjega etnološkega muzeja v Sloveniji, fond iz katerega muzej pri svojem delu vseskozi črpa.
- 23 Ustna informacija Fanči Šarf, avgust 1983
- 24 Fanči Šarf, Poročilo o delu za leto 1965, tipkopis
- 25 Na ta način so urejene fotografije 12 ekip; skupno je nalepljenih na kartone 749 duplikatov.
- 26 Prepis računa R - 320/1972
- 27 Tudi drugi fotografi nam ponujajo v odkup svoje arhive.
Ponudbe so vabljuje in v naslednjih letih bi morali misliti na posebno akcijo, ki pa bi zahtevala posebna finančna sredstva ter čas kustosa - dokumentalista, saj bi bilo potrebno pogledati vsako fotografijo posebej in zanjo dobiti potrebne podatke.
- 28 Kronika, referati in kritike, Etnolog II, Ljubljana 1927, str. 81
- 29 Že pri črno-beli fotografiji, tu pa še bolj, pa se pojavi vprašanje opremljenosti kustosov - etnologov s fotoaparati ter drugimi pripomočki (bliskavice, objektiv, svetlomeri). Naši kustosi so s tem izredno slabo opremljeni; večina jih sicer fotoaparat ima, vendar brez ostalih pripomočkov, ki so nujno potrebni za dobro fotografijo. Vse to pa je pravzaprav eno od kustosovih osnovnih sredstev za dobro in uspešno delo.
- 30 Kronika, referati in kritike, Etnolog I, Ljubljana 1926, str. 141
- 31 III. inventarna knjiga predmetov SEM
- 32 Fanči Šarf, Koncept za poročilo, 9. maj 1950

- 33 Boris Orel, Etnografski muzej v Ljubljani, njega delo, problemi in naloge, Slovenski etnograf I, Ljubljana 1948, str. 118
- 34 Fanči Šarf, Delo Etnografskega muzeja v Ljubljani od 11. decembra 1947 do 31. decembra 1953, Slovenski etnograf VI/VII, Ljubljana, 1953/1954, str. 292 - 293.
- 35 V ekipah so sodelovali tudi risarji. V začetku so bili to predvsem učenci Šole za umetno obrt, kasneje pa stalni oz. honorarni delavci EM kot sta bila npr. Sibila Kekrep in Ivan Romih.
- 36 Statistični obrazci so vsebovali popis oseb v gospodinjstvu, hišni popis, družinski popis in zemljiški popis.
- 37 Čeprav je bilo mesto za kustosa - dokumentalista sistemizirano že prej, so pred tem vsi kustosi, ki so imeli na skrbi dokumentacijski oddelek, imeli tudi druge zadolžitve, šele od tega leta vodi kustos - dokumentalist samo ta oddelek
- 38 Fanči Šarf, Poročilo o delu v IV. tromesečju (oktober, november, december 1958), tipkopis
- 39 Prvi tak dogovor je bil sklenjen s Pokrajinskim muzejem Koper leta 1981. Na podlagi tega dogovora je SEM omogočil fotokopiranje terenskih zapisov in kopiranje slikovnega gradiva s področja, ki ga pokriva ta muzej. Ko bo urejena nova fototeka, pa bo SEM dobil kopije njihovega dokumentacijskega gradiva.
- 40 V informacijo naj navedemo, da je dokumentacijski oddelek samo v prvem polletju 1983 imel 35 zunanjih strank, za katere je bilo narejenih 76 povečav; številka ne vključuje študentov in sodelavcev sorodnih ustanov.